

УДК 338.242

Н.С. Клименко*Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України***ПЕРЕДУМОВИ, ПОРЯДОК І ФОРМИ
НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ**

Розглянуто особливості здійснення процесу приватизації в Україні, означено порядок і форми націоналізації підприємств, а також способи відчуження об'єктів права приватної власності.

Ключові слова: приватизація, націоналізація, реприватизація, приватна власність, підприємства.

Рассмотрены особенности осуществления процесса приватизации в Украине, отмечены порядок и формы национализации предприятий, а также способы отчуждения объектов права частной собственности.

Ключевые слова: приватизация, национализация, реприватизация, частная собственность, предприятия.

The features of the privatization process in Ukraine is defined, procedures and forms of enterprises' nationalization are designated, as well as private property objects alienation.

Key words: privatization, nationalization, re-privatization, private property, enterprises.

З огляду на масштабність приватизаційних процесів в Україні до кінця 2014 року очікується завершення приватизації як широкомасштабного соціально-економічного проекту реформування державної власності. Офіційно визнано, що приватизація в Україні часто здійснювалася тіншовими, а нерідко і кримінальними методами та супроводжувалася численними недоліками концептуального, нормативно-правового, організаційно-методологічного, економічного, судово-впроваджувального, інформаційного характеру. Внаслідок цього приватизація в Україні мала неоднозначні результати: стимулюючи приватну ініціативу та вихід країни з системної кризи 1990-х років, вона не виправдала сподівань щодо формування ефективного власника, а деінде створила серйозний дисбаланс приватних і суспільних інтересів, зумовлений невиконанням інвесторами взятих на себе зобов'язань, концентрацією майна в руках олігархічних структур.

Недоліки процесу приватизації в Україні обумовлені вадами функціонування системи державного управління з поширеною в її середовищі корупцією. Серйозною проблемою залишається недостатня легітимність створеного приватного капіталу, що формувався в умовах численних порушень чинного законодавства. Законом України «Про приватизацію державного майна» передбачено такі способи приватизації для різних груп об'єктів:

- продаж частини державного майна кожному громадянину України за приватизаційні папери;
- продаж об'єктів приватизації на аукціоні, за конкурсом, у тому числі з виключним застосуванням приватизаційних паперів;
- продаж акцій (часток, паїв), що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншими способами, що передбачають загальнодоступність та конкуренцію покупців;
- продаж на конкурсній основі цілісного майнового комплексу державного підприємства, що приватизується, або контрольного пакета акцій відкритого акціонерного товариства при поданні покупцем документів;
- викуп майна державного підприємства згідно з альтернативним планом приватизації.

З метою забезпечення підвищення ефективності та прозорості процедур прива-

тизації Фонд державного майна України встановлює такі пріоритетні напрями діяльності: забезпечення надходження грошових коштів до державного бюджету в обсягах, визначених законом про Державний бюджет; прийняття нової Державної програми приватизації разом зі змінами до законодавства з питань приватизації; продовження роботи щодо законодавчо-нормативного забезпечення повноважень органів приватизації в галузі земельних відносин; запровадження програмно-цільових засад приватизації; оптимізація державного сектору економіки шляхом суттєвого скорочення переліку об'єктів, заборонених до приватизації, виведення на приватизацію надлишкових державних об'єктів; забезпечення ефективного управління державним майном тощо [1].

Відповідно до світового досвіду недоліки процесу приватизації можливо усунути шляхом відчуження об'єктів права приватної власності. Способами примусового вилучення майна державою є:

- реприватизація – повернення у державну власність майна, яке було приватизоване у минулі роки;
- націоналізація – вилучення засобів виробництва, що перебувають у приватній власності, з наступною передачею їх у державну або іншу власність;
- реквізиція – примусове вилучення державою майна власника у державних або громадських інтересах з виплатою йому вартості цього майна;
- конфіскація – позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення у випадках, встановлених законом (конфісковане майно переходить у власність держави безоплатно).

І. Шутов визначає, що націоналізація і реприватизація є не просто близькими за значенням процесами. Вони пов'язані між собою і мають внутрішню супідрядність. Націоналізація є більш широким поняттям, ніж реприватизація, оскільки передбачає можливість як перепродажу об'єкту після його повернення в державну власність (тобто реприватизацію), так і його подальше використання в рамках державної власності. Інакше кажучи, реприватизація є складовою частиною націоналізації майна [2]. Ми поділяємо занепокоєння О. Пасхавера, на думку якого перегляд результатів приватизації викликає короткострокові ризики (певний шок від самого оголошення про початок реприватизації), середньострокові (невизначеність подальшої долі певного підприємства, галузі та національної економіки у цілому на час, коли буде здійснюватись процедура реприватизації) та довгострокові ризики (втрата довіри до держави з боку інвесторів, передусім іноземних). Ці ризики спричиняють здешевлення національного багатства країни. Виграти від цього процесу, на думку експерта, можуть нові власники тих об'єктів, які будуть реприватизовані та приватизовані повторно. А програють ті, чиїми руками реприватизація буде проведена, оскільки їх звинуватять у всіх негативних наслідках цього явища [3].

Важливо підкреслити, що реприватизацію і націоналізацію слід розглядати не як спосіб тотального одержавлення, перерозподілу власності та її експропріації, а як засіб природних і результативних, з погляду інтересів національної економіки, змін в структурі власності. Д. Уайт в роботі «Націоналізація іноземної власності» наголошує, що право на проведення націоналізації є ознакою суверенності держави, яка має верховну владу відносно всіх осіб та речей, що знаходяться у її юрисдикції [4]. Через те, націоналізація іноземного капіталу націлена на забезпечення економічної незалежності країни, умов для проведення індустріалізації. Слід зазначити, що останніми роками разом з процесами глобалізації в Європі дедалі більш популярним стає так званий економічний патріотизм, що передбачає зміцнення позицій національних компаній за допомогою держави, хоча деколи навіть на шкоду еконо-

мічній вигоді. Так, сьогодні в ЄС при операціях злиття й поглинання часто перевага надається великим національним виробникам [5].

В той же час слід зазначити, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Отже, примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах військового чи надзвичайного стану [6].

На сучасному етапі в Україні відсутні законодавчі акти, які б регулювали питання реприватизації та націоналізації майна, яке було придбане юридичними чи фізичними особами у процесі приватизації, та визначали її поняття, підстави і порядок проведення. Хоча законопроекти, присвячені регулюванню питання реприватизації неодноразово виносились на розгляд Верховної Ради України. Зокрема, проект Закону України «Про порядок реприватизації майна» (реєстраційний № 8103-1 від 25.09.2001 р.) та проект Закону України «Про реприватизацію майна в Україні» (реєстраційний №1173 від 07.06.2002 р.). В той же час чинне законодавство України передбачає можливість і порядок повернення приватизованого майна у державну власність, не називаючи при цьому цей процес «реприватизацією» або «націоналізацією».

Так, відповідно до частини п'ятої статті 27 Закону України «Про приватизацію державного майна» на вимогу однієї із сторін договір купівлі-продажу може бути розірвано або визнано недійсним за рішенням суду в разі невиконання іншою стороною зобов'язань, передбачених договором купівлі-продажу, у визначені строки. Частиною шостою статті 29 цього Закону передбачено, що порушення встановленого законодавством порядку приватизації або прав покупців є підставою для визнання недійсним договору купівлі-продажу об'єкта приватизації в порядку, передбаченому законодавством України.

Отже, законодавством з приватизації передбачено, що договір, укладений у процесі приватизації між покупцем та органом приватизації, може бути визнано недійсним чи розірвано, а приватизоване майно – примусово повернуте у державну власність тільки в судовому порядку.

Реквізиція передбачена Цивільним кодексом України. Відповідно до статті 353 цього Кодексу у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин, з метою суспільної необхідності майно може бути примусово відчужене у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості (реквізиція). Також Цивільним кодексом України передбачено конфіскацію (статтею 354) [6].

Зазначимо, що під націоналізацією ми розуміємо процес повернення в державну власність об'єктів недержавної власності, в тому числі раніше приватизованого майна, з метою їх подальшого використання з урахуванням реалізації національних інтересів. Дане повернення може означати як примусове, так і компромісне вилучення об'єктів у їх власників. Серед передумов націоналізації базових галузей народного господарства Симоненко П. виокремлює:

1) незаконність присвоєння загальнонародної власності приватними особами (надбання народу юридично не може бути привласнено, розділено, продано, приватизовано чи в інший спосіб відчужено без згоди самого народу. Тому Закон України від 24 жовтня 1990 року про призупинення дії глави II «Економічна система» Конституції УРСР, що відкрив шлях до приватизації, є юридично не

чинним, тому що він суперечить принципу народного суверенітету, відповідно до якого єдиним джерелом усієї влади є народ, формою волевиявлення, якого є референдум);

2) незаконність, несправедливість і не легітимність концентрації права власності на базові галузі промисловості в руках обмеженого числа приватних осіб;

3) розвал промислового і сільськогосподарського виробництва;

4) бідність переважної більшості населення;

5) необхідність гарантій перспектив розвитку і здатності забезпечити політичну й економічну незалежність, державний суверенітет;

6) масовий вплив капіталу за кордон в офшори;

7) концентрація та мобілізація ресурсів країни на вирішення найважливіших стратегічних завдань розвитку України, можливості вести на рівних конкурентну боротьбу на світових ринках. В умовах глобалізації і нахабних спроб імперіалізму США створити однополюсний світ під своєю гегемонією кожна країна буде змушена робити вибір між національним суверенітетом і жалюгідною долею сателіта США [7].

Піднімаючи питання законодавчих підстав для націоналізації, слід згадати чинну постанову Кабміну №32 від 18 січня 2001 року «Про затвердження порядку повернення у державну власність об'єктів приватизації у разі розірвання або визнання недійсними договорів купівлі-продажу таких об'єктів», згідно з якою підставами для повернення майна є розірвання договору купівлі-продажу об'єкта через суд, невиконання умов угоди або визнання її недійсною. На законодавчому рівні було вирішене питання повернення майна державі 24 червня 2004 року, коли був прийнятий закон «Про передачу колекції образотворчого мистецтва АТ «Градобанк» у державну власність». В жовтні 2008 року Конституційний Суд визнав неконституційною передачу картин збанкрутілого «Градобанку» в держвласність.

Прикладом проведення націоналізації в Україні за часи незалежності є заходи щодо ВАТ «Криворізький гірничо-металургійний комбінат “Криворіжсталь”», формальним підгрунтям для проведення якої з подальшою приватизацією визнано те, що конкурс відбувся в короткі терміни, не було дотримано записаного в програмі приватизації 75-денного строку. У 2005 р. «Криворіжсталь» підлягав повторній приватизації. Відкритий продаж пакета 93,02% акцій відбувся 24 жовтня 2005 року. Переможцем конкурсу стала компанія Mittal Steel Germany GmbH, яка запропонувала найвищу ціну за пакет акцій 24,2 млрд грн при початковій вартості 10,0 млрд грн. Договір купівлі-продажу КПП-497 був підписаний 28.10.05 р. Після повної сплати вартості пакета акцій ВАТ «Криворіжсталь» у сумі 24,2 млрд. грн. між Фондом державного майна України та покупцем компанією Mittal Steel Germany GmbH 25.11.05 було підписано Акт приймання-передавання пакета акцій № 411 [1].

Прикладами повернення власності державі також є: вилучення у фірми «Аспект» майна дитячого санаторію «Іскра» (Євпаторія) Міністерства охорони здоров'я; повернення в управління Фонду держмайна пакету акцій нафтопереробного комплексу «Галичина»; визнання за рішенням Генпрокуратури об'єктів нерухомості ВАТ «Більшовик» у державній власності.

Безперечно, що така реприватизації несе в собі як певні вигоди, так і втрати. Серед вигід: потенційне збільшення доходів бюджету; більша прозорість повторних конкурсів; поява більш ефективного інвестора, який не буде «вимивати» прибуток з підприємства, а вкладатиме його у розвиток виробництва; можливість накопичення коштів від реприватизації і створення Фонду для фінансування інноваційних проектів; посилення ролі судової системи, її незалежності; зростання довіри

до влади. Цей приклад свідчить про те, що приватизація в Україні використовується переважно з метою поповнення бюджетних коштів за рахунок покупця, що пропонує максимальну ціну, а не виявляється спрямованою на вибір найбільш ефективного в контексті розвитку підприємства національного інвестора. Втрати від реприватизації (націоналізації) пов'язують в першу чергу з погіршенням інвестиційного клімату.

Учасники круглого столу «Реприватизація: вигоди та втрати» визнали, що перегляд результатів приватизації об'єктів державної власності може здійснюватись за кількома ознаками: невиконання покупцем своїх зобов'язань згідно із договором, у першу чергу це стосується інвестиційних зобов'язань; порушення законодавчо встановленої процедури приватизації; здійснення перегляду процедури приватизації на предмет відповідності економічним інтересам держави. Поява такого підходу викликана зміною державної політики у сфері власності, проте для його реалізації немає відповідного правового поля. Так, відсутній механізм оцінки будь-яких угод за цим критерієм. На думку О. Пасхавера, перегляд приватизації вирішить лише одну проблему – зміни власників відповідних об'єктів, переходу їх в інші руки. Також не варто очікувати, що повернення тих чи інших підприємств до державної власності гарантуватиме отримання державою прибутків від їх діяльності, адже існує цілий ряд схем незаконного вилучення прибутків приватними структурами навіть з державних підприємств, наприклад через механізм управління. За визначенням В. Грановського, існує висока ймовірність того, що реприватизація стане засобом «економічної помсти» та нечесної конкуренції з боку нової влади. Таким чином влада намагатиметься обмежити ресурси фінансово-промислових груп, які можуть підтримувати опозицію. Н. Іщенко визнає, що реприватизація сама по собі може бути «хабарем» виборцям від нової влади [3].

Таким чином, до передумов проведення націоналізації підприємств в Україні, в першу чергу слід віднести порушення умов приватизації.

На підставі аналізу законодавства з питань приватизації на сьогодні можна виділити такі підвалини для розірвання або визнання недійсним у судовому порядку договору купівлі-продажу, укладеного у процесі приватизації, та наступного повернення державного майна, яке було приватизоване, у державну власність:

- 1) у разі порушення законодавства під час укладення договору. Питання приватизації врегульовано Законами України «Про приватизацію державного майна» та іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до законодавства з питань приватизації загальний порядок приватизації включає в себе такі обов'язкові етапи:
 - опублікування списку об'єктів, які підлягають приватизації, у виданнях державних органів приватизації, місцевій пресі;
 - прийняття рішення про приватизацію об'єкта на підставі поданої заяви або виходячи із завдань Державної програми приватизації та створення комісії з приватизації;
 - опублікування інформації про прийняття рішення про приватизацію об'єкта;
 - проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватизується (за винятком об'єктів малої приватизації);
 - проведення у випадках, передбачених законодавством, екологічного аудиту об'єкта приватизації;
 - затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, та їх реалізації.

2) у разі невиконання іншою стороною зобов'язань, передбачених договором купівлі-продажу, у визначені строки. Відповідно до загальних правил розірвання договорів, що визначені статтею 651 Цивільного кодексу, договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Згідно з частинами 1 і 2 статті 27 Закону України «Про приватизацію державного майна» при приватизації майна державного підприємства як цілісного майнового комплексу шляхом його викупу, продажу на аукціоні, за конкурсом між продавцем (Фонду державного майна України або його регіональним відділенням чи представництвом) і покупцем укладається відповідний договір купівлі-продажу. До договору купівлі-продажу повинні включатися передбачені бізнес-планом чи планом приватизації зобов'язання сторін, які були визначені умовами аукціону, конкурсу чи викупу, щодо:

- здійснення програм технічного переозброєння виробництва, впровадження прогресивних технологій;
- здійснення комплексу заходів щодо збереження технологічної єдності виробництва та технологічних циклів;
- збереження та раціонального використання робочих місць;
- виконання вимог законодавства про захист економічної конкуренції;
- збереження номенклатури та обсягу виробництва продукції (послуг) відповідно до бізнес-плану;
- завершення будівництва жилих будинків;
- утримання об'єктів соціально-побутового призначення;
- виконання заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та охорони навколишнього середовища;
- внесення інвестицій виключно у грошовій формі, їх розміру та строків;
- виконання встановлених мобілізаційних завдань;
- погашення боргів.

Відповідно до частини другої статті 27 Закону України «Про приватизацію державного майна» зобов'язання, визначені договором купівлі-продажу об'єкта приватизації, зберігають свою дію для осіб, які придбають об'єкт у разі його подальшого відчуження протягом терміну дії цих зобов'язань. Відчуження майна (акцій), обтяжених передбаченими у цій частині зобов'язаннями, можливо виключно за згодою державного органу приватизації, який здійснює контроль за їх виконанням. Забороняється подальше відчуження окремих частин пакета акцій до повного виконання покупцем умов договору купівлі-продажу об'єкта приватизації, а також подальше відчуження приватизованого об'єкта без збереження для нового власника зобов'язань, визначених умовами конкурсу, аукціону, викупу. При подальшому відчуженні приватизованого об'єкта до нового власника переходять невиконані зобов'язання, що були передбачені договором купівлі-продажу об'єкта приватизації [6]. Експерти не виключають і такі зовсім цинічні варіанти, коли власники колишнього майна державних підприємств, отримавши його свого часу за безцінь, повернуть його державі за ринковою ціною, а потім знову «приватизують» [8].

Таким чином, дуже важливо визначити порядок і форми націоналізації підприємств. Порядок проведення націоналізації (реприватизації) майна передбачає:

- прийняття рішення про здійснення цього процесу на рівні держави;
- опублікування переліку об'єктів, які підлягають націоналізації (реприватизації), у виданнях державних органів приватизації, місцевій пресі;
- опублікування інформації про прийняття рішення щодо націоналізації (реприватизації), яка містить відомості щодо: переліків об'єктів; підстави, відповідно до яких були прийняті рішення; рішення про затвердження планів націоналізації (реприватизації) та укладення угод з консультантами на розробку проектів; дані про результати проведених дій;
- створення комісії з націоналізації (реприватизації) об'єкта;
- проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що націоналізується (реприватизується). Витрати, пов'язані з проведенням аудиторських перевірок, відшкодовуються за рахунок підприємства;
- затвердження плану націоналізації (реприватизації) та його реалізація.

Зазначимо, що проект плану націоналізації (реприватизації) має бути складений з врахуванням пропозицій: власника (власників) майна; органів виконавчої влади та (або) органів місцевого самоврядування за місцем знаходження об'єкту реприватизації; Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень; місцевих Рад за місцезнаходженням об'єкта реприватизації; державних органів приватизації. Він повинен передбачати:

- строки та способи націоналізації об'єкта;
- ціну об'єкта націоналізації з обґрунтуванням справедливої ринкової вартості об'єкта реприватизації (пакетів акцій);
- розміри, форми та строки відшкодування вартості і збитків власнику (власникам) націоналізованого майна;
- проекти договорів купівлі-продажу, погоджені з власником (власниками) майна в частині розмірів, форми та строків відшкодування вартості націоналізованого майна;
- проекти внесення змін до установчих документів націоналізованих підприємств (господарських товариств) та строки подання зазначених змін на реєстрацію в установленому порядку;
- проекти установчих документів у випадках ліквідації націоналізованого підприємства та створення на його основі державного або комунального підприємства;
- інші відомості, які передбачені нормативно-правовими актами, а також ті, які вважає доцільним включити Фонд державного майна України, його регіональні відділення або представництва на місцях;
- рекомендовані форми платежу;
- вимоги та заходи щодо забезпечення технологічної єдності виробництва, недопущення руйнування цілісних майнових комплексів, циклів, технологій.

До проекту плану націоналізації (реприватизації) додається акт оцінки вартості об'єкта реприватизації, який складається відповідно до законодавства і затверджується органом приватизації.

Проект плану, розроблений комісією з націоналізації (реприватизації), подається на розгляд Фонду державного майна України, його регіональних відділень або представництв на місцях, які протягом десяти днів зобов'язані розглянути поданий проект, затвердити план реприватизації і довести його до заінтересованих осіб.

Після затвердження плану націоналізації (реприватизації) майна Фонд державного майна України, його регіональні відділення або представництва на місцях як спеціально уповноважені державні органи укладають відповідно до прийнятого рішення з власником (власниками) об'єкта договір (договори) викупу майна.

У разі недосягнення домовленості із власником (власниками) за істотними умовами договору (договорів), такий договір (договори) укладається за рішенням суду, господарського суду.

Націоналізація здійснюється виключно за умови попереднього і повного відшкодування вартості націоналізованого майна власникам та у випадках, коли задовольнити стратегічні потреби держави й суспільства в інший спосіб неможливо, або для цього вимагаються непропорційно великі витрати часу, людських і фінансових ресурсів. Рішення про націоналізацію може бути прийняте Верховною Радою України у формі прийняття спеціального закону щодо цілісних майнових комплексів або окремих об'єктів виробничо-промислового, господарського та соціального призначення, транспортної інфраструктури, які є об'єктом права приватної власності.

Відповідно до світової практики націоналізація проводиться у формі викупу з виплатою компенсації колишнім власникам, що передбачає визначення розміру та порядку відшкодування приватним власникам вартості націоналізованого об'єкта, та експропріації приватної власності без виплати компенсацій. Джерелами коштів для придбання майна, що націоналізується, можуть бути кошти державного бюджету або відповідних місцевих бюджетів.

Оцінка вартості об'єкта націоналізації має здійснюватись незалежним оцінювачем у порядку, передбаченому законодавством України для оцінки майна під час приватизації. На наш погляд, за умов викупу загальну вартість об'єкта слід встановлювати на рівні, що не може бути меншим ціни його продажу під час приватизації, скоригованої на коефіцієнт інфляції, офіційно визначений за відповідні роки, що передували прийняттю рішення про націоналізацію, та зменшеної на суму зносу основних засобів, суму вибулого майна (активів) та суму перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, яка утворилася за цей же період. Сума внесених після приватизації об'єкта інвестицій має бути зарахована у збільшення ціни такого об'єкта шляхом оцінки відповідних активів, придбаних (одержаних) за рахунок зроблених інвестувань.

За висновками учасників круглого столу «Реприватизація: вигоди та втрати», не варто забувати, що реальна ціна, встановлена на «експертних аукціонах», буде тим вищою, чим ефективнішим було управління підприємством і чим більше у нього було вкладено. Кращих власників, таким чином, покарають, гірших – заохотять. Більшість підприємств працюють на рівні гранично допустимої рентабельності, інвестиційних заощаджень у них немає, і якщо ці кошти підуть на доплату, то підприємство може опинитися під загрозою банкрутства. І ще одна особливість: зобов'язати власників доплатити можна лише загрозою вилучення, а уряд не

здатний здійснити його, уникаючи судів (якщо, звісно, не хоче остаточно підірвати довіру інвесторів) [3].

Узагальнюючи вищевказане, зазначимо, що приватизація в Україні супроводжувалася численними недоліками концептуального, нормативно-правового, організаційно-методологічного, економічного, судово-впроваджувального, інформаційного характеру та не виправдала сподівань щодо формування ефективного власника, а деінде створила серйозний дисбаланс приватних і суспільних інтересів.

Недоліків процесу приватизації можливо позбутися шляхом відчуження об'єктів права приватної власності через здійснення: реприватизації, націоналізації, реквізиції, конфіскації.

Націоналізація, передумовою якої є потреба в усуненні недоліків приватизації, передбачає вилучення засобів виробництва, що перебувають у приватній власності, з наступною передачею їх у державну або іншу власність.

Порядок проведення націоналізації (реприватизації) майна передбачає: прийняття рішення про здійснення цього процесу на рівні держави; опублікування переліку об'єктів та інформації про прийняття рішення щодо націоналізації (реприватизації); створення комісії з націоналізації (реприватизації) об'єкта; проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства; затвердження плану націоналізації (реприватизації) та його реалізація.

Формами націоналізації є: викуп, що передбачає виплату компенсації колишнім власникам, та експропріація приватної власності без виплати компенсацій.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Інформація про хід приватизації державного майна в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports_spfu.php?year=0&page=2
2. Шутов І. Проблеми націоналізації в Україні [Електронний ресурс] / І. Шутов // Юридичний журнал. – 2006. – №7. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2346>
3. Звіт про проведення круглого столу «Реприватизація: вигоди та втрати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/key_issues/socio_economy.html
4. White G. Nationalization of foreign property / G. White. – L., 1963. – P. 35.
5. Націоналізувати не можна банкрутити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=650
6. Даценко І. Що таке «реприватизація» [Електронний ресурс] / І. Даценко. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/5949>
7. Симоненко П. Націоналізація базових галузей – шлях до відродження України [Електронний ресурс] / П. Симоненко. – Режим доступу: http://partykpu.rada.gov.ua/partykpu/control/uk/publish/article/news_left?art_id=38593&cat_id=38347
8. Хміль О. Українська економіка: реприватизація неминуча / О. Хміль // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2009/06/1/194945>

Надійшла до редколегії 05.08.2011